

Φάροι του Αιγαίου

Περίληψη :

Χρονολόγηση

19ος - 20ός αιώνας

Γεωγραφικός Εντοπισμός

Αρχιπέλαγος του Αιγαίου

1. Ιστορική αναδρομή

Υπάρχουν πολλά ευρήματα και αναφορές για την ύπαρξη φάρων κατά την Αρχαιότητα. Πριν από το Φάρο της Αλεξάνδρειας ονομάζονταν πυρσοί. Στη συνέχεια, όμως, όλοι απέκτησαν την ονομασία φάρος. Η ύπαρξη και η λειτουργία τους απαιτούσε μεγάλη προσπάθεια, εγκαταστάσεις και ανθρώπινο αγώνα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε περιόδους ανακατατάξεων και συγκρούσεων οι θάλασσες παρέμεναν σκοτεινές. Αντίθετα, σε περιόδους σταθερότητας, τότε που το εμπόριο και η θαλάσσια συγκοινωνία διεξάγονταν ελεύθερα, οι φάροι όχι μόνο λειτουργούσαν αλλά και αυξάνονταν. Κατά μια έννοια λοιπόν, οι φάροι είναι δείκτες πολιτισμού, ειρήνης και ευημερίας.

Σημαντική είναι η αύξηση των φάρων στα περάσματα του Αιγαίου από την Επανάσταση του 1821 και μέχρι το 1935. Χαρακτηριστικό είναι το ευφυολόγημα του θεμελιωτή του δικτύου των φάρων Ε. Λυκούδη, ο οποίος χαριτολογώντας σημείωνε ότι το Αιγαίο έμοιαζε με τεράστιο πολυέλειο.

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος άφησε τα ίχνη του και στους φάρους. Η απελευθέρωση βρήκε το δίκτυο τελείως κατεστραμμένο. Στο τέλος του 1944 λειτουργούσαν μόνο 28, όταν πριν από τον πόλεμο υπήρχαν περί τους 400.

Σήμερα τα κτίσματα αυτά υπάγονται στην Υπηρεσία Φάρων του Πολεμικού Ναυτικού, η οποία στεγάζεται από το 1957 στο Παλατάκι, στον Πειραιά.

Η Υπηρεσία Φάρων υπαγόταν αρχικά στην αρμοδιότητα των υπουργείων Ναυτικών και Εσωτερικών, αλλά από το 1887 εντάχθηκε στο υπουργείο Ναυτικών ως ανεξάρτητο τμήμα του. Η συγχώνευσή της, το 1910, με την Υδρογραφική Υπηρεσία διαρκεί μέχρι το 1919, όταν η Υπηρεσία Φάρων έγινε ανεξάρτητη διεύθυνση που υπήχθη απευθείας στο υπουργείο Ναυτικών.

2. Γενική περιγραφή

Σήμερα στην επικράτεια του κράτους συναντάμε φάρους που χτίστηκαν με πρωτοβουλία των Άγγλων (Επτάνησα) και των Γάλλων (Ανατολικό Αιγαίο, Δωδεκάνησα και αλλού) και, τέλος, φάρους που κατασκευάστηκαν από το ελληνικό κράτος με την τεχνική και επιστημονική συνεργασία Γάλλων ειδικών. Πρόκειται για κτήρια πετρόκτιστα, στέρεα, κατασκευασμένα με προσεγμένα υλικά, εξαιρετικό σχεδιασμό και εργονομική αυτονομία, τα οποία βρίσκονται τις περισσότερες περιπτώσεις σε ιδιαίτερης σημασίας για τη ναυσιπλοΐα σημεία, δυσπρόσιτα και εκτεθειμένα στον καιρό.

Ο φάρος αποτελεί ένα λειτουργικό σύνολο, ένα σύνθετο «εργαλείο», που αποτελείται από τους χώρους διαβίωσης των φαιοφυλάκων, τους χώρους αποθήκευσης χρήσιμων εφοδίων για τη λειτουργία του φάρου, τον πύργο και τον κλωβό με το φωτιστικό μηχανήμα στην κορυφή του πύργου. Στο σύνολο αυτό εντάσσονται και οι ίδιοι οι φαιοφύλακες, ενώ είναι σημαντικοί και οι δρόμοι και τρόποι πρόσβασης στο φάρο (χερσαίοι και θαλάσσιοι).

Οι φάροι διαφέρουν κτηριακά ως προς το ύψος και το μέγεθος, ανάλογα με τη θέση τους και τη σημασία που έχει το σημείο

Φάροι του Αιγαίου

όπου βρίσκονται.

3. Χώροι διαβίωσης των φαροφυλάκων

Οι φαροφύλακες ήταν ιδιαίτερα σημαντικοί για τη σωστή λειτουργία του φάρου. Ζούσαν στους φάρους αρχικά με τις οικογένειές τους και, μετά την οργάνωση ιδιαίτερου φορέα, της Υπηρεσίας Φάρων, έμεναν στο κτήριο ανά τρεις ή τέσσερις εκτελώντας βάρδιες.

Οι χώροι διαβίωσης των φαροφυλάκων περιλάμβαναν τους κοιτώνες, την κουζίνα, τη δεξαμενή βρόχινου νερού, το φούρνο και τις εγκαταστάσεις υγιεινής.

Οι κοιτώνες των φαροφυλάκων, απόλυτα λιτοί, καταλάμβαναν ένα ή δύο δωμάτια. Η κουζίνα είχε εστία με ξύλα –και αργότερα με υγραέριο–, ψυγείο με πετρέλαιο και αργότερα με ηλεκτρικό. Ο φούρνος, με ξύλα, βρισκόταν έξω και δίπλα στο κυρίως κτήριο, όπως και τις περισσότερες φορές οι εγκαταστάσεις υγιεινής.

Μετά τη δεκαετία του '70 οι φάροι σιγά σιγά άρχισαν να γίνονται αυτόματοι και να λειτουργούν με ηλεκτρισμό και ασετιλίνη. Έτσι από τους φάρους αφαιρείται η ανθρώπινη παρουσία και συνεπώς ακυρώνεται ο όλος κτηριακός εργονομικός σχεδιασμός.

4. Χώροι εφοδίων

Οι χώροι αποθήκευσης χρησίων εφοδίων για τη λειτουργία του φάρου περιλάμβαναν εργαλεία, ειδικά αναλώσιμα, ειδικά εξαρτήματα και βέβαια καύσιμα (πετρέλαιο).

5. Ο πύργος

Ο πύργος που ορθώνεται από το κτήριο του φάρου συναντάται σε διαφορετικούς τύπους, ανάλογα με τις ανάγκες της ναυσιπλοΐας και τη φυσική διαμόρφωση. Έτσι έχουμε πύργους που αναπτύσσονται από το κέντρο του κτηρίου, που εφάπτονται στον εξωτερικό τοίχο κεντρικά απέναντι από την είσοδο, που εφάπτονται σε μία γωνία του κτηρίου και, τέλος, αυτούς που αναπτύσσονται ανεξάρτητοι από το κτήριο. Ως προς το σχήμα τους, είναι συνήθως κυλινδρικοί, τετράγωνοι, πεντάγωνοι ή εξάγωνοι. Το ύψος τους κυμαίνεται από τα 7 έως τα 30 μ.

Εσωτερικά του πύργου υπάρχει η σκάλα που οδηγεί στην κορυφή, στον κλωβό του φωτιστικού μηχανήματος. Οι σκάλες των πύργων είναι ένα αξιοσημείωτο οικοδομικό στοιχείο. Οι περισσότερες είναι ειδικές κατασκευές από μάρμαρο, άλλες από τοπικό λίθο, χυτές, με μωσαϊκό και ελάχιστες από χυτοσίδηρο.

6. Κλωβός – φωτιστικό μηχανήμα

Ο κλωβός με τη γυάλινη κυκλική επιφάνεια βρίσκεται στην κορυφή του πύργου. Το φωτιστικό μηχανήμα αποτελείται από τη φωτιστική πηγή (φλόγα ασετιλίνης, φτίλι πετρελαίου, λάμπες, προβολείς), το σύστημα κατόπτρων και το μηχανήμα περιστροφής. Η περιστροφή επιτυγχάνεται με ένα βάρος που κατέρχεται αργά αργά από τον κλωβό έως τη βάση του πύργου εσωτερικά (σαν τους «κούκους» σε παλιά ρολόγια τοίχου).

Η εργασία του φαροφύλακα περιλαμβάνει τη γενική συντήρηση του κτηρίου, την τροφοδοσία με καύσιμο, τη φροντίδα να ανέβει και να σβήνει ο φάρος και, τέλος, το ανέβασμα του βάρους και πάλι πάνω ανά 2 έως 4 ώρες. Ο φάρος «δηλώνει» την ταυτότητά του από το φωτεινό σήμα που στέλνει προς τα πλοία, ώστε ο ναυτιλλόμενος να αναγνωρίζει για ποιον φάρο πρόκειται από το συνδυασμό των φωτεινών και σκοτεινών περιόδων.

Στη δεκαετία του '70 έγιναν οι πρώτες εφαρμογές ηλιακών συστημάτων ενέργειας στους φάρους. Ήδη από παλαιότερα

Φάροι του Αιγαίου

είχαν αυτοματοποιηθεί κάποια «φανάρια». Τελικά υιοθετήθηκε η αυτοματοποίηση, με συνέπεια την απουσία των φανοφυλάκων, την κακή συντήρηση των κτηρίων και συχνά την ερήμωση των φάρων.

Σήμερα η Υπηρεσία Φάρων διαχειρίζεται περί τους 1.300 φάρους σε όλη την επικράτεια.

Βιβλιογραφία :

 Παπαγεωργίου Γήσης, *Ελληνικοί πέτρινοι φάροι*, Αθήνα 2006

Δικτυογραφία :

 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ - Υπηρεσία Φάρων

http://www.hellenicnavy.gr/department11_new.asp

 ΦΑΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - LIGHTHOUSES OF GREECE

<http://www.faroi.com/>

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ

Φάροι του Αιγαίου, 1831-1935

1831 Άγιος Νικόλαος, Κέα (ο μοναδικός που είναι ενωμένος με εκκλησάκι)

1834 Γαϊδουρονήσι, Σύρος (ο πρώτος φάρος που κατασκευάστηκε από το ελληνικό κράτος)

1853 Καψάλι, Κύθηρα

1857 Μουδάρι, Κύθηρα

1859 Φάσσα, Άνδρος

1861 Σίγρι, Λέσβος

1863 Παναγιά, Οινούσες

1863 Σκαμνιά, Λέσβος

1863 Φρούριο Αγίου Νικολάου, Ρόδος

1874 Καστρί Γαυρίου, Άνδρος

1880 Αλεξανδρούπολη

1882 Βαθύ, Κατάπολα, Αμοργός

Φάροι του Αιγαίου

- 1883 Κάβο Μαλιάς
- 1884 Παραπόλα – Βελοπούλα
- 1886 Πλανήτης Πάνορμος, Τήνος
- 1887 Άγιος Φωκάς, Πάρος
- 1887 Κόρακας, Πάρος
- 1887 Ταίναρο – Κάβο Ματαπάς, Μάνη
- 1889 Κάβο Γουρούνι, Σκόπελος
- 1890 Κανδηλούσα
- 1890 Πάππας, Ικαρία
- 1890 Πρασσονήσι, Ρόδος
- 1891 Αρμενιστής, Μύκονος
- 1892 Ακρωτήρι, Σαντορίνη
- 1893 Άγιος Ευστράτιος, κοντά στην Κίμωλο
- 1893 Επανωμεριάς, Σαντορίνη (δε σώζεται)
- 1893 Τάμελος, Κέα
- 1894 Λιθάρι, Σκύρος
- 1895 Ψαθούρα, Βόρειες Σποράδες
- 1897 Καμάρες, Σίφνος
- 1897 Μονεμβασιά
- 1897 Πρασσούδι, νησίδα ανάμεσα στην Εύβοια και τη Σκύρο
- 1897 Τουρλίτης, Άνδρος
- 1898 Ακράδια (Αρκαδιά), νησίδες κοντά στη Μήλο
- 1898 Πολύαιγος, νησίδα κοντά στην Κίμωλο
- 1901 Σαν Τζώρτζης
- 1901 Σπαθί, Σέριφος
- 1905 Δύσβατο (νησίδα ανάμεσα στην Άνδρο και την Τήνο)

Φάρoi του Αιγαίου

1910 Μέριχας, Κύθνος

1910 Παπάργουρας, Τήνος

1910 Υψηλή, Καστελόριζο

1912 Κόμπι, Λήμνος

1912 Πλάκα, Λήμνος

1914 Γρηά, Άνδρος

1914 Ρέπι, Σκιάθος

1925 Μανδήλι, Καβοντόρο

1926 Απολυτάραις, Αντικύθηρα

1935 Ασπρόπουντα, Φολέγανδρος

Οι χρονολογίες δηλώνουν πότε άναψε πρώτη φορά κάθε φάρος.